

האיסטרטגיה הבריטית ה"תור־אטומית" – ואפריקה

סוף סוף הציבור הבריטי, לרבות המדינאים וראשי הצבא שלנו, הולכים ומתעוררים יותר ויותר לעובדה שעלינו לראות את צרכינו האיסטרטגיים כמו שהם. איננו יכולים לשים את כל מבטחנו אך ורק ב"ארגון האומות המאוחדות" ובמין חיל־מטרה בין־לאומי שיוקם על ידו. למעשה הולך ומתברר יותר ויותר שקהליית־עמים בריטית חזקה, הן מבחינה מסחרית והן מבחינה איסטרטגית, היא צורך ראשון להבטחת קיום של שלום לעצמנו ולעולם. אמריקה ורוסיה הקדימו אותנו בקימומן שלאחר המלחמה ובתיכנון האיסטרטגי – ביחוד רוסיה.

ארצות־הברית משמיעה זה כבר את דבר הצורך שהיא רואה בעמדות־חוץ ברחבי האוקיינוסים שבשני אגפיה. רוסיה הסוביטית, שאינה מסתפקת אפילו בהשתלטות פוליטית על כל עמי־הספר, תובעת עמדות־חוץ בצפון־אפריקה, איריטיאה, המפרץ הפרסי, וחופי האוקיינוס השקט.

אין איפוא ספק, שגם אנו חייבים לחשוב במושגים של הגנה איסטרטגית בהקמתה מחדש של קהליית־העמים הבריטית, עד שנהיה בטוחים לגמרי שאנו רשאים להרוס את מערכת התגוננותנו שלנו, ולסמוך על בטחון עולמי בחסותו של "ארגון האומות המאוחדות".

איסטרטגיה כזו חייבת להתבסס בעיקרה על "חומר־הנפץ" החדש, על האנרגיה האטומית. אנשי המדע, הטקטיקה והאיסטרטגיה של כל האומות כבר עוסקים בהמצאת תרופות־שכנגד; ההגיון נותן שמן הסתם ימצאו אמצעים להתגוננות ולעריכת התקפות־נגד, ממש כמו שנמצאו תמיד נגד המצאות כגון אבק־שריפה, שריונים, צוללות, טנקים ופצצות־אוויר, בעבר.

יש להודות, שהמחשבה האיסטרטגית האנטי־אטומית עודה בחיתוליה, אולם אפשר כבר מעתה להסיק כמה מסקנות, וכמה מאלה כבר הוסקו, בעצם, ע"י אומות אחרות.

הרוסים הבינו זה מכבר שכיום דרוש יותר עומק בהגנה משהיה דרוש עד כה. טבעי הדבר בשבילם להגיב בדרך זו, הואיל והעריכה־שערכו מחדש את תעשייתם הכבדה לעומק, לפי תכנית העשור, מתוך שחזו מראש את מלחמת העולם השניה, היא שהצילה את ארצם מפלישת האויב, ואת העולם – מהשתלטות פאשיסטית.

יש צורך בעמדות־חוץ, כדי להטות או להשמיד את המתקפים האטומיים לפני שעולה בידם לחדור למרכזים חיוניים. מאחורי עמדות־החוץ דרוש עומק גדול, לפזר בתוכו את האוצרות הלאומיים ולארגן התקפות־נגד, ובקשר לכך יש להבין שהצרכים היסודיים בפיתוח עצמה־לאומית במלחמה טוטלית מודרנית

- (1) כוחות־הגרעין העומדים „הכן” — והרזרבות הבלתי אמצעיות שלהם;
 (2) ציוד־מלחמה;
 (3) כוח־אדם צבאי.

וזה סדר חשיבותם. לדוגמא, גיוס חובה, הנותן לכל איש ואשה ראשית אימון צבאי, יצא שכרו בהפסדו, אם אי אפשר יהיה להמציא להם בעוד מועד את ציוד המלחמה והאספקה הדרושים להם.

אנו מצויים איפוא לחשוב במושגים של עמדות־חוץ, עומק, פיזור ופיתוח תעשייתי, בשעה שאנו באים לבנות מחדש ולפתח למלוא עצמתם את אוצרותיה ורמת־ייצורה של קהליית־העמים הבריטית.

בשתי המלחמות האחרונות שימשה הממלכה המאוחדת הבסיס העיקרי לקהליית־העמים הבריטית, אולם ספק גדול הוא, אם אדמת־אי מצומצמת כל־כך תוכל עוד למלא תפקיד זה בהצלחה לעתיד.

אכן, פצצות־עומק אטומיות יכולות לסכל את איום הצוללות על הממלכה המאוחדת, אולם מאידך אין לנו בתחומינו אנו עמדות־חוץ, או עומק, להגנת האיים האלה בפני התקפות־אוויר מודרניות או רקטות אטומיות.

אם נקבל הנחה זו, יהיה עלינו לשקול היכן נמצא במקום אחר ברחבי הקהליה, גם עמדות־חוץ ועומק וגם אוצרות טבעיים וכוח־אדם כדי יצירת ה„בסיס” הראשי למלחמה מודרנית.

בשלבים הקשים ביותר במלחמה האחרונה, עת נשקפה סכנה, שהממלכה המאוחדת תיכבש בידי האויב, עלתה במחשבה הקמת הבסיס הראשי של הקהליה בקנדה, בתורת מפלט אחרון. קנדה (עם עמדות־חוץ בים הארקטי), אוסטרליה (שתהא מיושבת ביתר צפיפות) וכן ניו־זילנד, עשויות להבטיח את עצמן במידה מסוימת מפני התקפה, אך בתנאי שארה״ב של אמריקה תהיה בת־ברית או נייטרלית־ידידותית. אולם איסטרטגיה שתבסס על ארצות אלה לא תוכל לחרוג מתחומי התגוננות פאסיבית מקומית. ארצות אלה מבודדות מדי מיתר חלקי הקהליה ורחוקות מדי מאויבם־בכוח באירופה ובאסיה, משתוכלנה לשמש להתקפת־נגד. נשאר, איפוא, אפריקה, ומתחזור מיד שאבדנה של אפריקה יביא בהכרח לידי התפוררותה של הקהליה והריסתה של העצמה הבריטית. ביבשת אפריקה, בשטחים בריטיים או באזורים שנודעת בהם השפעה בריטית בעיקר, אנו מוצאים את העמדות האיסטרטגיות הנחוצות לבסיס ראשי של הקהליה.

יש לנו עמדות־חוץ־שבכוח משלנו בעדן, סומלי הבריטית, קפריסין, מלטה, גיברלטר, מערב־אפריקה, סט־הלנה, אסרנשוו, מאוריציוס, איי סיישל וכו'; חוץ לזה גוסיף עוד להחזיק זמן־מה בחיל־מצב בארץ־ישראל ורשאים אנו להחנות צבא בעבר־הירדן; מן הסתם תינתן לנו סמכות להיכנס מחדש למצרים במקרה מלחמה, והליגה הערבית בכללותה הנה פרובריטית, לפי מסורתה⁽¹⁾.

(1) אכן, כידוע, לא כל החשבונות שהוזכרו כאן לגבי ארצות־ערב — בטוחים הנם. — המ ע ר כ ת.

מאחורי עמדות-חוץ אלה משתרעת רצועה בריטית רצופה בת 4000 מיל בעומק, ובשום מקום אין רחבה נופל מ-1000 מיל. רצועה זו כוללת את סח'ן (אמנם קונדומיניון), אוגנדה, קניה, טנגניקה (שיתכן, כי תמסר למשטר נאמנות מטעם ארגון האומות המאוחדות), הרודזיות, פרוטקטורטים (ארצות-חסות) שונים, ואחרון אחרון, אך גדול מכולם, הברית הדרום-אפריקאית.

יתר על כן, מקומה של דרום אפריקה בעולם הוא כזה, שאפשר לערוך ממנה התקפת-נגד על כל מעצמה עולמית, בפועל או בכוח, אחרת חוץ מן האמריקות²). מאידך-גיסא, קצת הדרומי מבודד מיתר העולם ובאופן יחסי מחוסן נגד סכנת התקפה אלא אם כן אנו מאבדים באיזור ההוא את השליטה בים ובאוויר גם יחד.

ב-99% מהשטחים העצומים הללו של הקהליה הבריטית באפריקה, מצויה אוכלוסיה כושית שוקקת, שהיא פרה ורבה בתמידות, ויש להעלות את רמת-חייה הנמוכה. הדרך האחת לתכלית זו היא הקמת מפעל-יצעשיה לפי אותם הקיום שהוצעו בשביל הרוו ע"י לורד וייוול.

בשטחים אלה של אפריקה הבריטית כבר ידועה מציאותם של אוצרות טבעיים ניכרים, ומאוד יתכן, שניתן למצוא שם את רוב החמרים הגלמיים הנחוצים למלחמה מודרנית³). הנפט והפחם עדיין אינם מצויים בשפע, אך כוחות המים האדירים המצויים שם והתפתחותה של האנרגיה האטומית עלולים- לצמצם את הצורך שלנו בחמרים אלה.

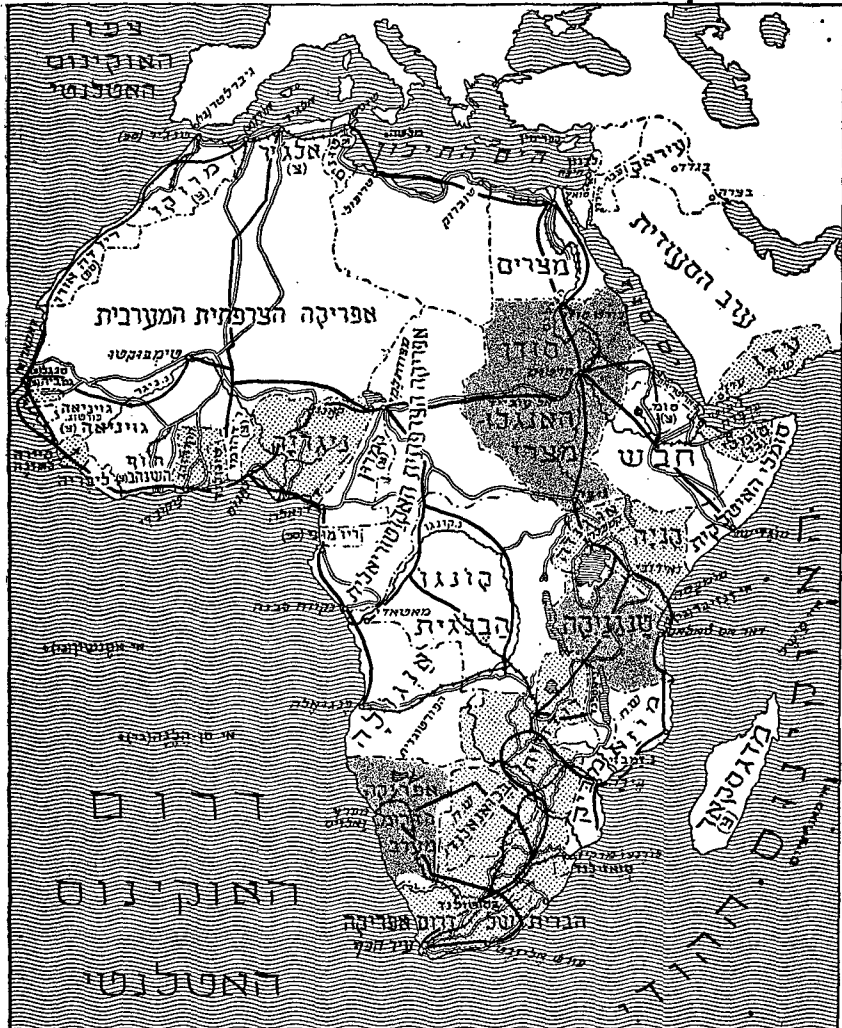
ברור איפוא, שיש לפתוח מיד בתיכון צופה למרחוק לפיתוחה של אפריקה הבריטית בכללה, לשיפור מצבם של העמים הנחשלים, להקמתו מחדש של הכוח המסחרי הבריטי, ולהגנה איסטרטגית במקרה שלום העולם לא יתגשם לפי העקרונות האידיאולוגיים, שבהם אנו תולים את תקוותינו.

הצעד הראשון צריך להיות תיאום התיכנון בשאלות הגדולות הנוגעות לנחלותינו האפריקאיות בכללן. הצורך בתיאום כזה הוכח באופן מוחלט בשלבים הראשונים של הדיונים עם הממשלה המצרית, בהם הוכרז על הוצאת כל החיילות הבריטיים ממצרים, להפתעת הברית הדרום-אפריקאית. דיונים אלה מוכיחים כמו כן, באיוו מידה קשורה אפריקה הבריטית במזרח התיכון מבחינה איסטרטגית.

יתר על כן, התיכנון האיסטרטגי שלנו מתפתח לקראת הקמת מטות-איזוריים, משותפים לשלושת השירותים הלוחמים, יחד עם הדומיניונים, באפריקה יש להשיג תיאום זה, בוועידות פן-אפריקאיות, שתכנסנה מזמן לזמן. ההתפתחות הנוכחית

2) לכך יש אמנם להעיר, כי דווקא הבליטה המערבית של אפריקה נחשבת למקום היחיד כמעט בעולם המאפשר עריכת התקפה-רבתי על יבשת אמריקה — כי בליטת ברזיל קרובה אליה למדי ודאקאר נחשבה לבסיס אפשרי לכך — וליד נמל צרפתי זה נמצאים השטחים הבריטיים.

3) בסוף אוקטובר 1946, נודע על גילוי האורניום, "הגלם-האטומי" בהרי טנגניקה. — המערכת.

חבלי-ארץ בריטיים
 מנדסים והגודומיניומים בריטיים
 עורקי תעוזה עיקריים
 מסיכות-ברזל
 דרכים
 0 500 1000 1500 2000 ק"מ

(צ) שייכות צרפתית
 (נד) בריטיה
 (ספ) סכרית
 שטח חסות

של התיאום האיזורי במזרח, מערבה ומרכזה של אפריקה טובה היא, אך בשוק פנים אינה מספיקה כשהיא לעצמה. ועידות כל-אפריקאיות אלה יש לכנס מעיקרון על בסיס בריטי טהור, אולם לעתים יש להזמין עמים אחרים שהתאחוז באפריקה, וכולם בני בריתנו הטבעיים, לבוא ולהשתתף בדיונים. בויטהול עלינו להקים משרד אפריקאי, שיבוא במקום הסבך הנוכחי, בו מיניסטרויו החוץ, משרד המושבות ומשרד הדומיניונים נושאים, כל אחד ואחד לחוד, באופן ישיר באחריות לשטחים השונים באפריקה ולעמדות-החוץ במזרח התיכון. ראוי, שמיניסטר לעניני אפריקה ישב ראש בוועידות הכל-אפריקאיות המוצעות באפריקה. כמקום מתאים לכינוסים אלה ראוי לציין את קמפלה, בירתה המסחרית של אוגנדה, הנמצאת בתחום שני ימי טיסה מהממלכה המאוחדת ומכל חלקי אפריקה הבריטית.

הצעד השני יהיה לשים קץ לחשדנות של ויטהול לגבי כוונותיה של הברית הדרום-אפריקאית⁴. עלינו לבקש מאת ה"יוניון" ליטול לידינו את הנהגת עניני הפיתוח הכל-אפריקאי ובו בזמן לשנות מן הפיקוח המשרדי של ויטהול לטובת תיכנון על המקום, באפריקה.

הצעד השלישי יהא להחליט אילו ענינים קדמים לאחרים. הדחיפה שנתנה המלחמה וההתחרות האמריקאית גרמו לכך, שהולכת ומוקמת במהירות רשת תחבורה אוירית. אולם מצבה של תחבורת-הכבישים הוא עגום ביותר. אין ספק, שקודם כל יש להעמיד על הפרק את ענין הכבישים הטרנס-אפריקאיים, מן הכף לקהיר וממערב אפריקה לסודן ולמזרח אפריקה. בלי רשת-כבישים טובה אי אפשר לפתח שטחים נחשלים, וכן אי אפשר להקים קוי אויר צדדיים. אחרי זאת מגיע תורן של שאלות גדולות, כגון פתרון לבעיה של תעלת סואץ, כשזו תעבור לגמרי לידי הממשלה המצרית בעוד פחות מ-25 שנה. תכנית שניה היא הקמת סכרים לנילוס באוגנדה, תיעולו של איזור סוד⁵ בסודן הדרומית ופיתוח מחוז חקלאי עצום עם תעשיות מקומיות, לניצול התוצרת ותוצרת-הלואי. כן גוברת הדרישה לבקרה ולתיקונים יסודיים בהסכמים הבינלאומיים הקיימים לגבי אגן הקונגו, המקיפים שטח רחב הרבה יותר מן האזור של נהר קונגו בלבד. מפני קוצר המצע, לא נוכל לפרט נושאים רבים אחרים, כמו למשל, האנגלית כשפה משותפת, רדירטלפון, סחר-חופים וספנות וכו'.

הצעד הרביעי יהא מימון התכניות הכל-אפריקאיות. חלק הארי של ה"הענקה לפיתוח המושבות" העולה לסך של 120,000,000⁶ ל"ש מתבזבז על תכניות, שמשמשות בהן ממשלות קטנות מקומיות. חלק גדול מסכום זה ומשעוריה-הענקה

4) כידוע מתנהלת מזה שנים היאבקות בין מיניסטרויו המושבות וה"יוניון", השואף שלוש גם בשטחי-החסות הבריטיים (בכואנלנד, בסוטולנד וסינאוילנד). גם היסודות המתקדמים בבריטניה (כוג'וד, בשעתו) מתנגדים לכך בחששם לגורל הכושים שבהם. — המ ע ר כ ת.
5) שטחי סודן — שטחי הביצות הרצופים שבמעלה הנילוס ויובליו. תושביהם — כושים עובדי-אלילים (דהיינו — בלתי מוסלמיים) והשפעת הערביות אינה ניכרת בהם.
6) 12 מיליון לשנה במשך 10 שנים. — המ ע ר כ ת.

קבאים יש להקצות למפעלים כל-אפריקאיים גדולים יותר ולא לתכנית-עשור אלא לתכנית שלושים שנה.

הגיעה שעתה של תכנית זו, "תכנית 30 שנה לאפריקה הבריטית" לטובת כל עמיה ולטובת כוחה ובטחונה של קהלית העמים הבריטית. עלינו לפתח מחגורת גדולה של מפעלי-תעשיה מפוזרים, עם דרכי-תחבורה טובים, לשם פתרון הבעיה של העלאת רמת החיים מזה, והקמת בסיס איסטרטגי חדש לקהלית-העמים הבריטית מזה. בסופו של דבר, רק בדרך זו יותן להבטיח את שלום העולם.

דוד קרטני

"חגורות-מגן" עולמיות והמזרח-התיכון

רשימת "דוד קרטני" מפרטת בצורה תמציתית שורה של חזיונות (בפועל או בכוח) ובעיות, שאין להתעלם מהן בכל עיון בשאלות של בטחון-העולם או יחסיה-הכוחות האיסטרטגיים הבין-לאומיים. בכמה וכמה נקודות נוגעת הרשימה בגופי ענינים, שכבר ניתנה בעבר לקוראי "מערכות" הזדמנות לעמוד עליהם: (הערות למושגים גיאופוליטיים" בגל' "ח-י"ט, עמ' 65-63; וכן "גמל היספה" בגל' כ"ו-כ"ז, עמ' 97); ויש בה משום השלמה למאמרו של הבריגדיר ברונסקיל ומשום מתן מסגרת יותר רחבה לענינים שהוא כותב עליהם.

בריטיניה שוקדת עתה על תכנית איסטרטגית נאדרה המסתמכת על כוח-האדם ואוצרותיה החמריים של אפריקה. תכניות ההגנה אשר עליהן הודיע מר אטלי בבית-הנבחרים בסוף חודש אוקטובר תוארו באורח סתום ובדבריו נשמעו רק רמזים מועטים לקיומן הכלליים או לפרטיהן; אך במשך החדשים האחרונים נעשו די מעשים ונאמרו די דברים, לשוות חיוניות יותר למלאכת-יניחושים, התכנית כוללת הקמתה של חגורת-מגן מקפת-עולם העשויה לבדד את מעגל המגן הפנימי, שהוקם ע"י רוסיה הסוביטית. אם תפרוץ מלחמה יופנה לחצה של החגורה האנגלו-אמריקאית כלפי פנים, ולחצה של חגורת-הפנים הסוביטית יופנה כלפי חוץ. כמעט ודאי שבסיס הקרקע העיקריים במעגל האנגלו-אמריקאי החיצוני יהיו קנדה-אלסקה, אירופה המערבית, בה נכללת גרמניה, יבשת אפריקה, אוסטרליה והמשכן של המעגל ליפן וארכיפלגו של צפון האוקינוס-השקט. כל הימים והאוקינוסים הנוזרים מול דרך-מלך איסטרטגית זו פתוחים בפני האנגלו-אמריקאים וסגורים בפני רוסיה, אלא אם כן — ואכן זוהי השאלה שיש לעיין בה תחילה — תכונן רוסיה הסוביטית על מצרי הדרדנלים את הפיקוח שהיא תובעת לעצמה. אילו יכלה רוסיה הסוביטית, תוך הסכם או יצירת עובדה קיימת, להגיע לכלל פיקוח על הדרדנלים היתה בעית הלחץ כלפי חוץ של החגורה הסוביטית נגד החגורה האנגלו-אמריקאית נעשית קלה יותר, ונושאות המטוסים, המתברבות והולכות בים. השחור, היו ממעטות במידה מסכנת את יתרונות מערכת-המגן הבריטית לעומק, הקשורה ב"תכנית קניה".

כמה משוללי הצעת התכנית בדבר אפריקה המזרחית טוענים שמיד לאחר העברת בסיסה של בריטיניה מן המזרח-התיכון יוקמן באזור ההוא בסיסים אמריקאיים. אך אין דבר זה מתקבל על הדעת אלא לאחר שיתחזר כי אין להמנע ממלחמה. הדבר הקרוב יותר לודאי הוא חיוקם של הסידורים האנגלו-תורכיים שנתקיימו במשך המלחמה האחרונה

והתלכדותה של ברית אנגלו-תורכית זו עם ה"ארצות הערביות" בהסכם הדומה בצורתו להסכם סעד-אבאד — אך ממשי יותר. בהגנת שדות-הנפט של דרום פרס עשויה אפריקה המזרחית לתפוס את מקומה של הודו, בין כבסיס ובין כמקור כוח-אדם. היתרונות שברכיזו מערכות המגן של בריטניה בקניה אינם רק במקורות כוח-אדם ועושרה החמרי של מזרח אפריקה, אלא גם בהגנה שהיא מוגנת ממילא, בעצם תנוחתה הגיאוגרפית, מפני הניידות רבת-המהירות של המלחמה החדשה. בתכנית זו פותחת חשיבותן של ארץ-ישראל ומרביתה של ערב-הסעודית, חוץ מערכן כחלק מן האזור המשמש להגנה בעומק וכמקום העשוי גם לקלוט ולחסל תוקפנות באבה.

לביצועה של התכנית האיסטרטגית האנגלו-אמריקאית יהיו מוצאות פוליטיות מרחיקות לכת. היא תשפיע על מצבו של המזרח-התיכון בכללו ועל מצבה של ארץ-ישראל במיוחד. בחישובים החדשים ניכרים כמה הבדלי דעות בין לונדון לווינגטון. סבורים שהאמריקאים מחזיקים בדעה שיסוד יהודי איתן במזרח-התיכון יחזק את התכנית האיסטרטגית הכללית ויקל על ציודם הטכני והתעשייתי של הצבסיסים, שאולי יצטרכו להם בשעת משבר, בסיסים שהאחריות להם תהיה אמריקאית ולא בריטית. אך נראה שהקבינט הבריטי והמטה הקיסרותי הכללי הבריטי שמים את כל מבטחם בליגה הערבית ונוטים לראות ביהודים גורם מפוקפק במקרה של סכסוך בין רוסיה הסובייטית והמערב, אלא חוששים כי במאבק שבו תהיה מעורבות אידיאולוגיות בשאלות-יסוד, תהיה אהרתם של היהודים לצדו של הקומוניזם. אם זוהי השקפת "ויטהול" (מקום משרדי הממשלה הבריטית בלונדון) הרי יש בכך כדי להסביר הרבה והרבה דברים.

1. איתן

בריג-גנ. סר וינדהם דידס

דוקא בימים אלה כדאי להכיר את דמותו של גנרל וינדהם דידס, המדינאי ואיש-הצבא הבריטי, אחד היודים הנאמנים לעם היהודי והלווחמים למען הרעיון הציוני באנגליה (ראה כ"ב, "מיומה" בסוף החוברת).

בהשכמת הבוקר, ברביעי באפריל 1923, התכנס קהל אנשים בתחנת הרכבת בירושלים. הללו באו ליטול ברכת פרידה מוינדהם דידס, המוכיר הראשי לממשלת ארץ-ישראל, שעמד לחזור לאנגליה עם תום תקופת כהונתו. יליו, טהון ובן-צבי יצגו את הקהילה היהודית, הבריגדיר קיש נוכח הן בשם האכסוקטיבה הציונית והן כידיד אישי.

דידס קנה לו ידידים אישיים בכל העדות ובכל המעמדות שבאדק, יותר משרכש כל פקיד בריטי מעולם. טבעי היה הדבר, שהיהודים הם ידידיו האישיים. שכן דגל דידס בציונות. הבריטים והערבים אהבוהו על אף היותו ציוני.

ימים מספר לפני נסיעתו בא דידס ליטול ברכת פרידה מהעדה היהודית. זכרון דברים לאותו יום, 27 במארס 1923, אחר-הצהרים, נשתמר ביומני בריגדיר קיש שיצאו לאור. "אחר-הצהרים לויתי את דידס לועד הלאומי, במקום שהוגש לו כתב-יד מעוטר של "התקוה", כאות הוקרה ואהבה שהעם היהודי רוחש לו. אחרי-כן ביקר דידס במשרדי ההנהלה הציונית, מקום שם הושמעו ברכות פרידה. בשני המקרים הביע דידס את מסירותו לאידיאל הציוני ושאيفתו לעבוד, כאדם